

## 2. Zadlužování<sup>47</sup>

V této části se zabýváme problematikou zadlužování sociálně slabých a znevýhodněných osob, přičemž se soustředíme na typy zadlužení, které se nevztahují na dluhy spojené s bydlením. K dluhům za nájmy a další poplatky související s bydlením viz kapitola Bydlení.

Sociální vyloučení je typicky spojeno s materiální chudobou, kdy pro sociálně slabé je obtížně dostupný legální zdroj příjmů, což automaticky vytváří jejich závislost na sociálních dávkách. Jak je už v úvodu zmíněno, lidé nacházející se v situaci sociálního vyloučení přijímají krátkodobé životní strategie bez uvažování do budoucna, často je charakterizuje snížená sociokulturní kompetence (nízké právní vědomí, ekonomická a finanční negramotnost). Nacházejí se tak v prostředí s uzavřeným ekonomickým systémem, kde typickými jevy jsou mj. lichva, „rychlé půjčky“, zastavování movitého majetku jako zdroje peněz, a se specifickým tokem informací (omezený přístup k běžným zdrojům informací, nekompetentnost v nakládání s nimi, snadný vznik a šíření dezinterpretací a mýtů).

To vše způsobuje, že velká část sociálně vyloučených osob se ocitá v pasti dluhů a závratnou rychlostí rostoucích úroků a poplatků, které jsou s dluhy spojeny. Potýkají se s především s dluhy u nebankovních společností, což bývají jedny z mála subjektů, které lidem na sociálním dně půjčku poskytnou. Agenti těchto společností neváhají osobně obcházet jednotlivé domácnosti a nabízet půjčky bez ručitele i bez doložení příjmu. Pro tyto společnosti jsou tyto typy smluv velmi výhodné – dlužník má zaručený příjem v podobě sociálních dávek – ovšem pro dlužníky jsou naopak extrémně nevýhodné – úroky a poplatky spojené s těmito půjčkami rychle narůstají, až se stanou pro dlužníka nesplacitelnými.

*Příklad: „Paní V. P. (50) je nezaměstnaná, domácnost s ní sdílí její manžel, mladší dcera a dva vnuci, kteří jí byli svěřeni do péče. Loni v létě si paní V. P. potřebovala vypůjčit peníze na pohřeb. Šlo o částku 11 000 Kč. Od známých získala kontakt na společnost poskytující „rychlé“ půjčky a půjčku bez problémů získala. Po zaplacení výdajů spojených s úmrtím jí ale nezbyly peníze ani na nájemné, ani na splácení půjčky. Podepsala tedy další smlouvu o půjčce, tentokrát u jiné společnosti opět na 11 000 korun. Druhá půjčka měla být splacena během několika měsíců i se 7% měsíčním úrokem. Ve smlouvě je tzv. rozhodčí doložka – souhlas s tím, že o případných sporech nebude rozhodovat soud, ale sbor rozhodců. Paní V. P. má dluh uhradit v pěti splátkách po 3210 Kč měsíčně. V případě prodlení splátek je jí od 4. dne účtována pokuta 200 korun za každý den, za zaslání upomínky je navíc povinna uhradit 500,- Kč. Od smlouvy může odstoupit pouze věřitel a toto odstoupení je pokutováno částkou 5000 korun. 1. upomínka přišla hned následující měsíc po uzavření smlouvy – požadovaná měsíční splátka rychle vyrostla na 5310 korun. Manžel paní V. P. vykonával v tu dobu veřejně prospěšné práce a peníze mu byly strhávány z platu. Příjem rodiny se snížil natolik, že nebyla schopna hradit nájemné. To přimělo manžela paní V. P. legální zaměstnání opustit a začít si přivydělávat ve sběrně surovin. Několik měsíců byl ze strany věřitele klid, pak přišla další upomínka. Paní V. P. má uhradit již čtyřnásobek vypůjčené částky.“<sup>48</sup>*

Hlavním řešitelem této situace má být stát, který k tomu doporučení již několikrát obdržel (viz materiály uvedené v poznámce č.47 a vládní materiál zmíněný v úvodu). I obce

<sup>47</sup> K tomuto viz *Právní rozbor k problematice zadlužování sociálně deprivovaných vrstev obyvatelstva., Zřívule práva, o.s. pro MV ČR, 2006., [http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/minority\\_zadluzovani.pdf](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/minority_zadluzovani.pdf)* Dále *Sociální vyloučení: výzvy, příležitosti a řešení, Společně k bezpečí o.s. pro MV ČR, 2009, s. 42-51, [www.spolecnekbezpeci.cz/soubory/dok\\_socialni\\_vyloucení.pdf](http://www.spolecnekbezpeci.cz/soubory/dok_socialni_vyloucení.pdf).*

<sup>48</sup> Kdo drží Černého Petra. Člověk v tísni o.p.s., 2007, s.30.

však mají možnost se na řešení podílet, a to zejména **podporou vzniku a fungování protidluhového poradenství, příp. právního poradenství k tomuto problému.**

Cílem dluhového poradenství, příp. právního poradenství v této oblasti je pomoc lidem v obtížné majetkové situaci, do které se dostali v důsledku svého předlužení. Úkolem poradce je poskytovat odborné rady, jak takovou situaci vyřešit vlastními silami a v mezích zákona a snaží se také přispívat k větší ekonomické gramotnosti u svých klientů. Dluhové poradenství poskytuje řada občanských poraden, nicméně mnohem efektivnější je, pokud poradce pracuje v terénu, tj. dochází za svými klienty do (pro ně) bezpečného prostředí.

***Příklad: Projekt pojízdných poraden pro předlužené domácnosti***

*Realizátorem projektu bylo sdružení Spes, o.s., které působí v Olomouckém kraji. Sdružení se rozhodlo reagovat na rostoucí poptávku po svých poradenských službách a připravilo projekt pojízdných poraden, jejichž služeb budou moci využít lidé na území Olomouckého kraje. Na poradnu se mohly obrátit domácnosti, které se potýkaly s problematikou předluženosti, nebyly schopni zvládat a splácet své úvěry. Velkou výhodou bylo to, že poradci přijížděli za svými klienty do jejich místa bydliště.<sup>49</sup>*

Obce by také měly investovat do **vyškolení svých zaměstnanců v základech protidluhového poradenství.** Ti pak budou schopni včas a efektivně zakročit proti působení lichvářů. V té souvislosti je třeba vůbec vyzdvihnout nutnost masivní investice samosprávy do vzdělávání jejích sociálních pracovníků, obecních strážníků, úředníků bytových odborů a orgánů péče o dítě, zacíleného na konkrétní řešení konkrétních problémů spojených se sociálním vyloučením, v rámci kterého by se sdílely a vzájemně předávaly příklady dobré praxe.

---

<sup>49</sup> [www.pomocsdluhy.cz](http://www.pomocsdluhy.cz)

### III. SOCIÁLNÍ VZESTUP

#### 1. Zaměstnanost

Dalším z klíčových projevů sociálního vyloučení je ztížený přístup na trh práce. Se sociálním vyloučením je spojena **vysoká míra nezaměstnanosti** (v mnoha sociálně vyloučených lokalitách 90-100%) a z důvodů nekvalifikovanosti a nízkého vzdělání řady lidí z tohoto prostředí i faktická nezaměstnatelnost. Pozice těchto osob na trhu práce je marginální, vykonávají především sezónní, příležitostné a nekvalifikované práce. Dlouhodobá nezaměstnanost vede k vytváření životních strategií, které charakterizuje závislost na sociálních dávkách, zadlužování, práce „na černo“, kriminální aktivity atd.

Příčiny vylučování z trhu práce tvoří navzájem provázaný komplex. Pro lepší orientaci je můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní příčiny patří **nízká vzdělanost** (většinou jen základní vzdělání, často nedokončené, v lepším případě vyučení), **nedostatečné sociální kompetence** (neschopnost orientovat se na trhu práce, jednat s institucemi a potenciálními zaměstnavateli, nedostatečná znalost svých práv a povinností), **zadlužování rodin** (o výdělků ze zaměstnání připraví dlužníka exekutor) a mnohdy i špatný zdravotní stav. Bariéru představují i **tzv. solidární sítě**, v jejichž rámci „jsou rovnostářsky sdíleny statky, což působí demotivačně na jakoukoli snahu hledat zaměstnání. Najde-li si totiž jeden člen zapojený do takové sítě lépe placenou práci, předpokládá se, že se o svůj výdělek podělí s méně úspěšnými příbuznými.“<sup>50</sup> Mezi vnější příčiny počítáme zejména demotivující sociální systém, práci „na černo“ (bez řádně uzavřené smlouvy a odvádění daní a pojistného) a diskriminaci ze strany zaměstnavatelů (zejména při výběru uchazečů o pracovní místo).

K řešení vysoké nezaměstnanosti sociálně vyloučených osob může přispět i obec. **Zapojí se tak do aktivní politiky zaměstnanosti**, což jí umožňuje zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.<sup>51</sup> Postupovat může dvěma hlavními cestami:

#### 1. **Finančně podporovat projekty a aktivity zaměřené na integraci na trh práce, které realizují jiné subjekty** (např. nevládní organizace)

##### Vzdělávání dospělých<sup>52</sup>

Vzdělávání dospělých zahrnuje různé programy a aktivity, nejčastěji se jedná o:

- **job kluby**, respektive **kurzy zvyšování funkční gramotnosti** (kurzy sociálních dovedností potřebných k hledání a udržení zaměstnání – psaní CV, vyplňování formulářů, posilování znalostí ČJ, PC, komunikační dovednosti, telefonní hovor apod.),
- **motivační programy** (kurzy, jejichž cílem je zvýšení sebevědomí, vyvedení z pasivity, motivace k dalšímu vzdělávání, pomoc zorientovat se na trhu práce aj.),
- **doplnění vzdělání** za účelem získání či zvýšení kvalifikace (např. formou výučního listu nebo maturitní zkoušky).

##### Podporované zaměstnávání<sup>53</sup>

**Podporované zaměstnávání** je časově omezená služba určená lidem, kteří hledají placené zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Jejich schopnosti získat a zachovat si

<sup>50</sup> Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Gabal Analysis & Consulting, Praha 2006, s. 44.

<sup>51</sup> Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti. Aktivní politiku zaměstnanosti zabezpečuje ministerstvo a úřady práce; podle situace na trhu práce spolupracují při její realizaci s dalšími subjekty. (pátá část zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

<sup>52</sup> Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Gabal Analysis & Consulting, Praha 2006, s.46-47.

<sup>53</sup> Česká unie pro podporované zaměstnávání, [www.unie-pz.cz](http://www.unie-pz.cz)

zaměstnání jsou přitom z různých důvodů omezeny do té míry, že potřebují individuální dlouhodobou a průběžně poskytovanou podporu poskytovanou před i po nástupu do práce.

**Smyslem PZ** je vyrovnávání příležitostí pro pracovní uplatnění lidí, kteří v důsledku znevýhodňujících faktorů mají ztížený přístup na otevřený trh práce, a vinou toho mohou být nebo jsou omezeni ve svém společenském uplatnění. V rámci podporovaného zaměstnávání je poskytována podpora rovněž zaměstnavatelům uživatelů služby.

### **Kritéria získané práce**

- Pracovní místo je na otevřeném trhu práce.
- Práce má stabilní charakter.
- Velikost pracovního úvazku zohledňuje specifické potřeby zaměstnance-uživatele PZ.
- Druh práce odpovídá potřebám, dovednostem a možnostem zaměstnance-uživatele služeb a současně umožňuje jeho profesní rozvoj.
- Zaměstnanec-uživatel PZ pracuje za rovných pracovních podmínek, které odpovídají jeho potřebám i nárokům na vykonávání práce.
- Jde o hodnotnou a smysluplnou práci.
- Zaměstnanec-uživatel PZ má na pracovišti příležitost nejen k pracovnímu, ale i sociálnímu uplatnění.

### **Charakteristiky poskytované podpory**

- Podpora je orientovaná na konkrétního uživatele služeb a na konkrétní pracovní místo/zaměstnavatele.
- Podpora je kontinuální, tzn. sleduje nejen získání, ale také zachování si zaměstnání. Je poskytována také po uzavření pracovního vztahu a i v jiných oblastech než je zvládnutí samotné práce.
- Služba je časově omezená a v rámci stanoveného limitu se přizpůsobuje individuálním potřebám zaměstnance - uživatele.
- Podporu lze využít opakovaně, pokud je to v zájmu zachování nebo získání nového zaměstnání.
- Za běžný prvek podpory se považuje podpora poskytovaná přímo na pracovišti.
- Podstatou podpory poskytované v rámci PZ je osobní pomoc, která zahrnuje např. poradenství a individuální konzultace, doprovázení, zastupování, pracovní asistenci apod.
- Součástí podpory je příprava k práci.
- Podpora je také orientována na rozvoj přirozené podpory na pracovišti.
- Podpora se zaměřuje na zvládnutí dovedností přímo i nepřímo souvisejících s pracovním uplatněním.
- V případě potřeby je součástí podpory také koordinace pomoci ze strany rodiny a dalších návazných služeb, které mohou ovlivnit získání a zachování vhodného zaměstnání.
- Podpora je poskytována tak, aby byla pro konkrétního zaměstnance – uživatele služby a jeho pracoviště co nejpřirozenější.
- Je poskytována právě taková míra podpůrných aktivit, která je aktuálně nezbytná k dosažení stanoveného cíle.
- Podpora dává uživateli služby příležitost k aktivní účasti při hledání práce, dojednávání pracovních podmínek, stanovování míry podpory apod.
- Způsob poskytování podpory dává uživateli služby příležitost rozhodovat o vlastním pracovním uplatnění (druh práce a místo výkonu práce, velikost pracovního úvazku apod.).

- Podpora je poskytována prostřednictvím vyškoleného pracovního týmu, který pokrývá potřeby cílové skupiny.
- Podpora je poskytována také zaměstnavateli pracovníka-uživatele PZ. Zahrnuje pomoc s administrativou, která souvisí s přijetím uživatele PZ do pracovního poměru, s úpravou pracovního místa a pracovní náplně, vytvoření podmínek pro přijetí pracovníka-uživatele PZ do pracovního kolektivu, motivace a podpora zaměstnavatele a jeho pracovníků apod.
- V rámci podpory existuje systém sledující spokojenost uživatelů a dalších zájmových skupin.

### Pracovně právní poradenství<sup>54</sup>

Pracovně-právní poradenství zahrnuje několik souvisejících a vzájemně se doplňujících služeb, které jsou poskytovány klientům se ztíženým přístupem k běžné institucionální pomoci. Mezi tyto služby patří: vlastní poradenství (pomoc při vyhledávání vhodného pracovního místa, pomoc s vyplňováním formulářů a psaním žádostí a životopisu, poradenství z oblasti pracovního práva) a motivační práce. Jako efektivní se jeví poskytovat tyto služby přímo v terénu, nejlépe ve spolupráci s terénními sociálními pracovníky.

#### ***Příklad: Pracovní poradenství společnosti Člověk v tísni, o.p.s.***<sup>55</sup>

*Pracovní poradenství pro dlouhodobě nezaměstnané lidi v tíživé sociální situaci provozují Programy sociální integrace od ledna roku 2006. Pracovní poradci působí v jedenácti městech České republiky, kde zároveň pracují terénní sociální pracovníci, konkrétně v Bílině, Chomutově, Karlových Varech, Kladně, Liberci, Plzni, Praze, Prostějově,*

*Přerově, Sokolově a Ústí nad Labem.*

*Projekt podporuje integraci sociálně vyloučených lidí, zejména Romů, do společnosti, a to prostřednictvím pomoci jednotlivým klientům při přípravě na povolání a při hledání volného pracovního místa. Pracovní poradci propojují a koordinují speciální poradenství a přímou terénní sociální práci s motivační prací s klientem a mapováním a nabídkou služeb zaměstnanosti v nejbližším klientově okolí.*

*Pracovní poradci pracují s nezaměstnanými klienty, kteří jsou schopní a motivovaní získat zaměstnání, nebo klienty k hledání zaměstnání motivují. Radí jim, jak při hledání práce postupovat, učí je vyjednávat, vyřídít si potřebné dokumenty.*

*Pracovní poradci vyhledávají volná pracovní místa v regionu, jednájí se zaměstnavateli o umístění dlouhodobě nezaměstnaných lidí. Zároveň vyjednávají na úřadech práce například zřízení rekvalifikačních kursů v oborech, které jsou na trhu práce neobsazeny. Vytipovávají vhodné klienty, kterým doporučují účast ve vhodných vzdělávacích a rekvalifikačních programech.*

*Pracovní poradci úzce spolupracují s terénními sociálními pracovníky v místě a vycházejí z dlouhodobé zkušenosti a systematické práce v přirozeném prostředí klientů.*

Konkrétní případy, kterými se pracovní poradci zabývají a ještě mnoho dalšího k tomuto programu lze najít na [www.pracovniporadenstvi.cz](http://www.pracovniporadenstvi.cz) .

### Sociální firma

<sup>54</sup> Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Gabal Analysis & Consulting, Praha 2006, s. 50.

<sup>55</sup> [www.clovekvtisni.cz](http://www.clovekvtisni.cz)

Za jedno z možných a vysoce perspektivních opatření, s nímž existují velmi dobré zahraniční zkušenosti, ale které se v ČR vyskytuje zatím jen sporadicky, považujeme **sociální podnikání**. Sociální podnik je tržně orientovaný podnik založený za účelem vytvoření kvalitních pracovních míst pro lidi znevýhodněné na trhu práce a nabízí jim i další podporu. Nejedná se o chráněné dílny, které jsou často zřizovány pouze za samoučelným vytvořením pracovního místa. Sociální podniky jsou plně konkurenceschopné běžným komerčním firmám i přesto, a do budoucna právě proto, že zaměstnávají osoby sociálně znevýhodněné. Cílem sociálních firem ovšem není jen samotné zaměstnání znevýhodněných, ale zároveň i vytváření integračního pracovního prostředí a tím posilování společnosti jako celku. Tedy, vedle zisku i veřejný zájem, který mj. napomáhá kultivovat lokální komunity.

#### **Příklad: Zvýšení zaměstnanosti v Dobré Vodě**

*Projekt realizuje občanské sdružení Český západ. „Jednou z hlavních aktivit občanského sdružení je zvyšování kvalifikace členů cílové skupiny, vytváření pracovních příležitostí, případně pomoc s uplatněním na otevřeném pracovním trhu. Od roku 2002 bylo Českým západem v Dobré Vodě dosaženo následujících úspěchů:*

*Snížení nezaměstnanosti: Před vznikem občanského sdružení Český západ byla v Dobré Vodě téměř 100% nezaměstnanost. Dnes více než 60 % členů ... má zaměstnání, tedy tito lidé nepobírají podpory z úřadu práce nebo dávky sociální péče. Někteří další se účastní příležitostných brigád.*

- *V roce 2002 vytvořilo o. s. Český západ ve spolupráci s Úřadem práce Karlovy Vary dvacet nových pracovních míst na HPP (z toho pět pro ženy).*
- *V roce 2003 vytvořilo stejným způsobem jedenáct pracovních míst na HPP (z toho čtyři ženy).*
- *V roce 2004 kromě pěti pracovních míst (tři muži a dvě ženy) v profesi pomocné práce vznikla dvě pracovní místa na dobu neurčitou pro jednoho muže – vedoucího pracovní skupiny a jednu ženu – komunitní pracovníci.*
- *V roce 2005 byla tato místa zachována a navýšena na celkový počet osm. ....*
- *V roce 2008 Český západ zaměstnává tři obyvatele komunity na HPP ve svém stálém pracovním týmu a čtyři další v programu veřejně prospěšných prací.*

*Zdá se ovšem, že zaměstnání některých a stabilizace jejich příjmů povzbudila i ostatní obyvatele Dobré Vody k usilovnějšímu hledání zaměstnání.<sup>56</sup>*

*Sdružení Český západ také provozuje internetový obchod, ve kterém „nabízí ručně vyráběné textilní výrobky krejčovské a tkalcovské dílny Českého západu. Tato textilní dílna má charakter chráněné dílny, protože zaměstnává sociálně znevýhodněné obyvatele Dobré Vody u Toužimi v Karlovarském kraji.“<sup>57</sup> Provozování internetového obchodu je na profesionální úrovni a výrobky, které Český západ jeho prostřednictvím prodává, se jeví jako kvalitní, designově zajímavé a tedy konkurenceschopné. Např. ručně tkané koberce jsou v obchodě téměř vyprodané.*

## **2. Využívat veřejně prospěšné práce a veřejnou službu - nástroje vedoucího k integraci na trh práce**

### **Veřejně prospěšné práce**

Poskytování veřejně prospěšných prací se řídí podle § 112 odst. 1) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Podle tohoto ustanovení jsou veřejně prospěšné práce „časově omezené pracovní příležitosti spočívající zejména v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které vytváří zaměstnavatel

<sup>56</sup> [www.cesky-zapad.cz](http://www.cesky-zapad.cz)

<sup>57</sup> Tamtéž.

nejdéle na 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců, a to i opakovaně, k pracovnímu umístění uchazečů o zaměstnání. Pracovní příležitosti jsou vytvářeny na základě dohody s úřadem práce, který na ně může zaměstnavateli poskytnout příspěvek.“

„Veřejně prospěšné práce slouží k umístění uchazečů o zaměstnání na dobu obvykle nepřesahující dvanáct měsíců. Tato místa zřizují zejména obce a města, a to na základě písemné dohody s úřadem práce. Na veřejně prospěšné práce doporučuje úřad práce místní občané, kteří obtížně hledají zaměstnání. Tito zaměstnanci provádějí převážně práce sezónního charakteru, jako je úklid veřejných prostranství, údržba zeleně a komunikací, údržba sportovních zařízení v obci apod. Úřad práce může poskytnout příspěvek na zaměstnance až do výše skutečně vyplacených mzdových nákladů, včetně pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance. Veřejně prospěšné práce pomáhají dlouhodobě nezaměstnaným osobám v opětovném získání pracovních návyků a ulehčují následné zařazení na pracovní trh.“<sup>58</sup>

Postup při zřizování veřejně prospěšných prací je následující:<sup>59</sup>

1. Zaměstnavatel podá písemnou žádost s uvedením počtu pracovních míst, jejich druhem a zaměřením. Formuláře žádosti je možné získat na internetové adrese [portal.mpsv.cz/sz/local/op\\_info/dotace/vpp](http://portal.mpsv.cz/sz/local/op_info/dotace/vpp) a na příslušném úřadu práce
2. Příspěvek lze poskytnout až do výše skutečně vyplacených mzdových nákladů na zaměstnance umístěného na tyto práce, včetně pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance.
3. K žádosti je třeba doložit :
  - potvrzení o bezdlužnosti z finančního úřadu a celního úřadu, okresní správy sociálního zabezpečení a od všech zdravotních pojišťoven, u kterých má pojištěny své zaměstnance (Příslušná potvrzení nemohou být starší než 1 měsíc)
  - originál a kopii dokladu prokazující právní subjektivitu zaměstnavatele
  - doklad o vedení běžného účtu v bance
  - platné usnesení z ustavujícího zasedání zastupitelstva
  - doklad o IČ zaměstnavatele
  - doklad o provozovně
4. V případě kladného posouzení žádosti je uzavřena dohoda na konkrétního uchazeče o zaměstnání s uvedením délky trvání, druhem práce a výší příspěvku.
5. Po podpisu dohody jsou nově vytvořená pracovní místa obsazena uchazeči, doporučenými úřadem práce. Kopie pracovních smluv zaměstnavatel doloží úřadu práce nejpozději do deseti pracovních dnů od nástupu do pracovního poměru.

Příspěvek je zaměstnavateli proplácen na základě měsíčního vyúčtování.

### Veřejná služba

Veřejná služba představuje možnost zachování pracovních dovedností u osob dlouhodobě setrvávajících ve stavu hmotné nouze. **Jejím prostřednictvím umožní obec svým občanům, kteří se ocitli ve stavu hmotné nouze, prokázat snahu vymanit se z dočasné nepříznivé sociální situace a získat dovednosti a pracovní návyky, které jim**

<sup>58</sup> Kdo drží Černého Petra. Člověk v tísní o.p.s., 2007, s.72.

<sup>59</sup> Informace čerpány z portálu MPSV, [portal.mpsv.cz/sz/local/op\\_info/dotace/vpp](http://portal.mpsv.cz/sz/local/op_info/dotace/vpp)

**mohou ulehčit přechod na běžný trh práce.** To, zda obec bude službu organizovat, nebo ne, je čistě na zvážení jejích představitelů. Podmínky výkonu veřejné služby upravuje §18a zákona 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Podle tohoto zákona se veřejnou službou rozumí pomoc obci v záležitostech, které jsou v zájmu obce, zejména při zlepšování životního prostředí v obci, udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, pomoci v oblasti kulturního rozvoje a sociální péče. Veřejnou službu vykonávají osoby v hmotné nouzi na základě písemné smlouvy uzavřené s obcí, která obsahuje alespoň místo, předmět a dobu výkonu veřejné služby. Za výkon veřejné služby nenáleží odměna. V případě uzavření smlouvy o výkonu veřejné služby je obec povinna uzavřít pojistnou smlouvu kryjící odpovědnost za škodu na majetku nebo na zdraví, kterou osoba vykonávající veřejnou službu způsobí nebo jí bude způsobena. Na krytí sjednaného pojistného je možné žádat dotaci u MPSV.

V zákoně o pomoci v hmotné nouzi je dále upraveno, že částka živobytí činí u osoby, pobírající příspěvek na živobytí déle než šest kalendářních měsíců, částku existenčního minima. Toto ustanovení se však nevztahuje na nezaopatřené děti, na osobu, u které se nezkoumá snaha zvýšit si příjem vlastní prací, osobu pobírající podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci, osobu, která má příjem z výdělečné činnosti, a osobu, která vykonává dobrovolnickou službu nebo veřejnou službu v rozsahu alespoň 20 hodin v kalendářním měsíci. Doba šesti kalendářních měsíců se počítá od 1. 1. 2009. Pokud ale ani jednu z možností osoba vykonávat nebude (jedno z jakého důvodu), její částka živobytí klesne na existenční minimum.

#### ***Příklad: Radní města Havířov schválili realizaci veřejné služby***

*Na základě novelizace zákona o pomoci v hmotné nouzi schválili zastupitelé v havířově, že město bude organizovat veřejnou službu. „Podle odhadu odboru sociálních věcí by veřejnou službu mohlo v Havířově vykonávat až cca 1200 osob. Město bude povinno uzavřít pojistnou smlouvu kryjící odpovědnost za škodu na majetku nebo na zdraví, kterou osoba vykonávající veřejnou službu způsobí nebo jí bude způsobena. Částka, kterou bude muset město na úhradu pojištění zaplatit bude cca 31 tis.Kč. Ke krytí sjednaného pojištění může ministerstvo poskytnout dotaci. Pracovníci budou vybaveni základními ochrannými pracovními prostředky, ochrannou vestou, pracovními rukavicemi a čepicí ochraňující před sluncem (pro letní měsíce). Náklady na pořízení ochranných pomůcek budou cca 150 Kč za osobu. Z tohoto vybavení ochrannými pracovními prostředky a s přihlédnutím k rizikům při výkonu práce je možno zadávat osobám, které vykonávají veřejnou službu, pouze nejméně náročné práce s minimálním rizikem vzniku pracovního úrazu. K těmto pracím patří zejména ruční úklid chodníků a dalších veřejných prostranství, vyhrabávání listí apod.*

*Bude-li o výkon veřejné služby velký zájem, může dojít k omezení počtu zaměstnanců, kteří jsou městem zaměstnáni v rámci veřejně prospěšných prací Přes zimu cca 30 lidí, v ostatních měsících 70 lidí). ... Dále bude nutno přijmout zaměstnance, kteří budou sepsovat smlouvy o výkonu veřejné služby a vydávat potvrzení o jejím vykonání, přidělovat a kontrolovat práci, vydávat a přebírat ochranné pracovní osobní prostředky. Současně bude nutno v jednotlivých lokalitách zajistit prostor pro uskladnění pracovních předmětů. V tomto směru předpokládáme úzkou spolupráci s příspěvkovými organizacemi, zejména školami. Realizaci veřejné služby předpokládáme pouze pro osoby s trvalým bydlištěm na území města. S ohledem na znění zákona o pomoci v hmotné nouzi lze předpokládat, že zvýšený zájem o veřejnou službu nastane po 1.7.2009. ... Motivací k výkonu veřejné služby je poskytování a výše příspěvku na živobytí. **Příklad: Osoba pobírající po dobu 6 měsíců příspěvek na živobytí ve výši 3126,- Kč bez dalšího příjmu. Po 6 měsících neodpracuje formou veřejné služby alespoň 20 hodin/měsíc – příspěvek na živobytí bude vyplacen ve výši 2020,- Kč. Po 6 měsících odpracuje formou veřejné služby alespoň 20 hodin/měsíc - příspěvek na živobytí***



*bude vyplacen ve výši 3126,- Kč.Po 6 měsících odpracuje formou veřejné služby alespoň 30 hodin/měsíc - příspěvek na živobytí bude vyplacen ve výši 3679,- Kč.*<sup>60</sup>

Vzhledem k tomu, že veřejná služba je zabezpečována v samostatné působnosti obce, mohou obce při organizování veřejných služeb mezi sebou spolupracovat [§ 46 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů].

Praktické použití tohoto nástroje není zatím příliš rozšířeno. Zákon vstoupil v účinnost 1. ledna 2009, Ministerstvo práce a sociálních věcí 1. dubna 2009 vydalo metodický pokyn, který obsahuje doporučení, jak by obce, jejich příspěvkové organizace nebo jiné organizace, měly při organizování veřejné služby postupovat. Z něj mimo jiné vyplývá, že:

1. obec může veřejnou službu zabezpečovat sama nebo může organizátorskou práci při jejím zajišťování přenést na příspěvkové organizace obce (cestou její zřizovací listiny), popřípadě na jiné organizace (prostřednictvím smlouvy).

2. smlouva o výkonu veřejné služby, kterou uzavírá s příjemcem příspěvku na živobytí (dále jen „osoba v hmotné nouzi“) příspěvková nebo jiná organizace, obsahuje základní identifikaci smluvních stran (organizace pověřené obcí a osoby vykonávající veřejnou službu), podmínky výkonu veřejné služby (rozsah a místo výkonu veřejné služby, činnosti vykonávané v rámci veřejné služby, případně vybavení pracovními a ochrannými prostředky), přičemž zde u rozsahu pracovní doby, doby odpočinku a podmínek pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci platí pracovní právní předpisy.

3. úkoly, uložené zákonem v § 62a výslovně obecnímu úřadu v přenesené působnosti, nelze přenášet na příspěvkové organizace obce, popřípadě na jiné organizace, které veřejnou službu zabezpečují [§ 61 odst. 1 písm. a) zákona o obcích]. Jde o:

- a) vedení evidence osob vykonávajících veřejnou službu na území obce,
- b) udělování závazných pokynů při výkonu veřejné služby (zde má podle metodiky jít jen o obecné „stanovení pravidel pro kontakt příslušného pracovníka obce s organizací zabezpečující veřejnou službu a stanovení postupů pro osoby v hmotné nouzi při zajištění informovanosti obecního úřadu a orgánu pomoci v hmotné nouzi o uzavření smlouvy o výkonu veřejné služby, o rozsahu výkonu veřejné služby pro orgán pomoci v hmotné nouzi v průběhu veřejné služby a o jejím ukončení“),
- c) zabezpečení kontroly výkonu veřejné služby,
- d) informace pro příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi o zahájení veřejné služby,
- e) informace pro příslušný orgán pomoci v hmotné nouzi o ukončení veřejné služby a o způsobu jejího výkonu,
- f) informace o tom, zda a jak byla veřejná služba vykonávána v případě písemné žádosti úřadu práce.

4. Pro zajištění činností, které budou muset být v souvislosti se zabezpečením veřejné služby vykonávány, může být obci i příspěvkové nebo jiné organizaci poskytnut na základě dohody s úřadem práce příspěvek na vytvoření pracovního místa v rámci veřejně prospěšných prací pro uchazeče o zaměstnání podle § 112 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, případně příspěvek na zapracování podle § 116 zákona o zaměstnanosti. Tímto příspěvkem je kompenzováno snížení pracovního výkonu toho zaměstnance, který umístěného uchazeče o zaměstnání zapracovává. Příspěvek je poskytován rovněž na základě dohody s úřadem práce a jeho výše může činit maximálně polovinu minimální mzdy za měsíc.

<sup>60</sup> <http://www.havirov-city.cz/aktuality-a-radnicni-listy/verejna-sluzba.html>

**Doba výkonu veřejné služby** na základě smlouvy o výkonu veřejné služby, pokud rozsah vykonané služby **překračuje v průměru alespoň 20 hodin v kalendářním týdnu**, se pokládá za tzv. **náhradní dobu zaměstnání** pro potřeby výpočtu nároku na podporu v nezaměstnanosti, tj. na dobu jejího výkonu se hledí stejně jako na dobu výkonu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti.

V praxi po zavedení nové úpravy **velmi často dochází k tomu, že obec nevyužije svého oprávnění veřejnou službu na svém území organizovat vlastními silami**. Dílem je to z neznalosti nové právní úpravy, dílem proto, že obec nedisponuje personálem, který by mohl zajistit organizátorskou práci nezbytnou pro zajištění samotného výkonu práce ze strany osob poskytujících veřejnou službu. Pro takové situace **je možné doporučit pro zajištění výkonu veřejné služby buď zřízení příspěvkové organizace nebo rozšíření její působnosti, pokud už existuje, nebo uzavření smlouvy s jiným subjektem**. K uzavření takové smlouvy je oprávněná rada obce, v rámci tzv. rozhodování ostatních záležitostí patřících do samostatné působnosti obce. Smlouva, kterou ale nesmí být delegovány shora popsané zákonné povinnosti, může být uzavřena úplatně či neúplatně pravděpodobně s jakýmkoli podnikatelským či nepodnikatelským subjektem, oprávněným k realizaci takového typu činnosti. U nepodnikatelských subjektů by mohlo jít typicky o ty, které jsou akreditovány k vysílání dobrovolníků (v tomto případě zodpovědných za organizační práci při vedení osob realizujících veřejnou službu) na základě zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů.

Zmiňujeme –li již **dobrovolnickou službu**, je současně třeba upozornit na to, že zhruba stejné nároky jako u veřejné služby má osoba pobírající dávky v hmotné nouzi, pokud stanovené penzum práce odpracuje jako dobrovolník v akreditovaném programu podle zákona o dobrovolnické službě, a to v režimu tzv. dlouhodobé dobrovolnické služby. Pracuje –li tedy jako dobrovolník v průměru 20 hodin v kalendářním týdnu při trvání této dlouhodobé služby nejméně 3 měsíce, považuje se tato doba za náhradní dobu zaměstnání, tzn. že při posuzování nároku na podporu v nezaměstnanosti se k této době přihlíží a započítává se jako doba zaměstnání a má také možnost, aby mu vysílající organizace hradila důchodové pojištění a má tedy i nárok na zápočet této doby do odpracovaných let do důchodu. Odpracuje –li takto alespoň 20, resp. 30 hodin měsíčně, má to stejný vliv na výši dávky hmotné pomoci jako u veřejné služby.

Veřejná služba tedy rozšiřuje možnosti pro osoby v hmotné nouzi, aby výše živobytí po určité době neklesla na existenční minimum, a vede i k zachování pracovních dovedností u osob dlouhodobě setrvávajících ve stavu hmotné nouze. Pokud obec nezřídí veřejnou službu, mohou osoby v hmotné nouzi využít možnosti např. veřejně prospěšných prací, krátkodobého zaměstnání nebo dobrovolnické služby. Pokud bude nezaměstnané osobě v hmotné nouzi pracovníky pověřených obecních úřadů v souvislosti se zvýšením příjmu vlastní prací §12 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi doporučena dobrovolnická služba v organizaci s akreditovaným projektem, musí být tato dobrovolnická aktivita vykonávána plně v souladu se zákonem o dobrovolnické službě. Jednou ze základních podmínek je však svobodné rozhodnutí dobrovolníka vykonávat dobrovolnickou službu bez nároku na odměnu. Jeho motivace k výkonu dobrovolnické služby by tedy neměla být vedena snahou o zvýšení příspěvku na živobytí, popř. povinností plnění individuálního akčního plánu zpracovaném na úřadu práce. Nejednalo by se o dobrovolnickou službu. V případě, že obec nevytvoří možnost veřejné služby a budou využívat dobrovolnickou službu jako možnosti zachování pracovních dovedností u osob dlouhodobě setrvávajících ve stavu hmotné nouze, musí organizace s akreditovaným projektem dodržet všechny povinnosti vyplývající ze

zákona o dobrovolnické služby. Tím je myšleno především zajištění výběru dobrovolníka, jeho zaškolení, pojištění a jeho koordinaci v souladu s podmínkami a náročností akreditovaného projektu.